

História: Čo predchádzalo v Československu augustovým udalostiam v roku 1968? Záznam telefonického rozhovoru Brežneva s Dubčekom

- CZ24 News | 13. října 2022

ČESKO/SLOVENSKO: 13. augusta 1968, sa uskutočnil telefonický rozhovor L. Brežneva s A. Dubčekom o neplnení, resp. porušovaní dohôd z Čiernej nad Tisou a Bratislavy československou stranou. Prinášame pôvodný český preklad sovietskeho záznamu telefonického rozhovoru z Jalty, ktorý začal o 17.35 13. a trval do 18.55.

Brežněv: Alexandře Stěpanoviči, potřebuji s tebou dnes nutně mluvit. Volal jsem časně ráno, přes den, ale tys byl celou tu dobu v Karlových Varech, pak jsi volal mě, ale já jsem právě šel pohovořit se soudruhy a nyní jsem se vrátil. Řekli mi, že u vás probíhá předsednictvo. Nezdřžuji tě příliš tímto rozhovorem?

Dubček: Ne, prosím, soudruzi mi už řekli, že jste chtěl se mnou mluvit. Právě jsem se vrátil z Karlových Varů. Setkali jsme se se soudruhem Ulbrichtem.

Brežněv: Jak proběhlo toto setkání?

Dubček: Myslím, že proběhlo dobře. Soudruh Ulbricht a soudruzi, kteří ho provázeli, dnes odcestovali do NDR. Právě jsem je vyprovodil.

Brežněv: Máme málo času, proto dovol, abych přešel přímo k věci. Znovu se na tebe obracím, abych vyjádřil své znepokojení nad tím, že prostředky masové propagandy nejen nesprávně vysvětlují

naše porady z Čierné nad Tisou a Bratislavy, ale zesilují útoky na zdravé síly, hlásají antisovětiismus a antisocialistické ideje. Přitom nejde o ojedinělá vystoupení, ale o organizovanou kampaň, a soudě podle obsahu materiálů, tyto tiskové orgány vystupují jako hlásná trouba pravicových antisocialistických sil. Na našem politbyru jsme si vyměnili názory a došli jednomyslně k závěru, že existují všechny důvody pro to, abychom hodnotili vytvářející se situaci jako porušení dohody dosažené v Čierné nad Tisou. Mám na mysli dohodu, kterou jsme spolu uzavřeli mezi čtyřma očima; mám na mysli dohodu ze setkání našich »čtyřek«; mám na mysli dohodu mezi naším politbyrem a předsednictvem vaší strany.

Dubček: Už jsem vám řekl, jaká opatření činíme, abychom skoncovali s antisovětskými a antisocialistickými vystoupeními prostředků masové propagandy. Už jsem vám řekl, jaká opatření a v jakém pořadí budeme provádět. Ale také jsem vám tehdy řekl, že to nelze provést v jednom dni. Potřebujeme k tomu čas. Nemůžeme během dvou tří dnů zavést pořádek v práci orgánů masové informace.

Brežněv: Sašo, i my jsme vás tehdy upozorňovali, že pravičáci neustoupí ze svých pozic a že

to samozřejmě nelze provést během dvou tří dnů. Ale uběhlo už mnohem více času než dva tři dny a úspěch vaší práce závisí na tom, jak rozhodná opatření přijmete pro zavedení pořádku v orgánech masové informace. Konečně, jestli vedení KSČ a vláda budou dále pokračovat v politice nevměšování v této věci, pak tyto procesy budou pokračovat a nebude možné je zastavit politikou nevměšování.

Zde

jsou nutná konkrétní opatření. Vždyť jsme se konkrétně dohodli, pokud jde o roli Pelikána v této záležitosti, i na tom, že Pelikána je nutno odvolat. To je první krok k zavedení pořádku v orgánech masové informace.

Dubček: Leonide Iljiči, my jsme se těmito otázkami zabývali a zabýváme. I s. Černíkovi jsem řekl, jaká opatření je nutno přijmout, i s. Lenártovi jsem uložil přijmout nezbytná opatření. Pokud je mi známo, v poslední době nedošlo k žádným útokům proti KSSS, Sovětskému svazu, proti socialistickým zemím.

Brežněv: Jak to, že nedošlo, když doslova všechny noviny – Literární listy, Mladá fronta, Reportér, Práce – denně publikují protisovětské, protistranické články.

Dubček: To bylo do Bratislavy. Po Bratislavě to nebylo.

Brežněv: Jak to, že do Bratislavy, když 8. srpna vyšel v Literárních listech článek Od Varšavy k Bratislavě. Je to nepřátelský výpad proti KSSS, SSSR a proti všem bratrským socialistickým zemím. 8. srpna – vždyť to už je po Bratislavě.

Dubček: To je jediný článek. O jiném nevím. Ostatní bylo do Bratislavy. Proti tomuto článku nyní přijímáme opatření.

Brežněv: Sašo, s tím já nesouhlasím. Za poslední dva tři dny pokračují noviny, které jsem vyjmenoval, v neustálém otiskování pomlouvačných výmyslů na adresu Sovětského svazu a ostatních bratrských zemí. Moji soudruzi v politbyru trvají na tom, abychom vám v této věci předložili příslušnou nótu a já nemohu soudruhy od této nóty odrazovat. Chtěl jsem jen dříve, než ti bude nóta v

této věci zaslána, s tebou osobně promluvit.

Dubček: Měli jsme poradu pracovníků tisku. Odsoudili jsme jednání reportérů novin, o kterých hovoříte, jako nesprávné a rozhodli jsme zastavit polemická vystoupení.

Brežněv: Sašo, problém přece nespočívá v tom, že byla porada pracovníků tisku. My jsme se nedomlouvali na poradě. Domlouvali jsme se na tom, že všechny prostředky masové propagandy – tisk, rozhlas, televize – budou vzaty pod kontrolu ústředního výboru KSČ a vlády a že po Bratislavě budou zastaveny antisovětské a antisocialistické publikace. My ze své strany, v Sovětském svazu, přísně dodržujeme tuto dohodu a nevstupujeme do žádné polemiky. Co se týká československých orgánů masové informace, pokračují bez překážek v napadání KSSS, Sovětského svazu a došlo to až k

tomu, že napadají vedoucí představitele naší strany. Nazývají nás stalinisty atd. Chci se tě zeptat, co to

má znamenat?
Dubček: (mlčí).

Brežněv: Myslím, po pravdě ti řeknu, že dosud nevidíme, že by činnost předsednictva ÚV vedla ke splnění závazků v této oblasti. Otevřeně ti musím říct, Sašo, že odklady v plnění závazků nepředstavují nic jiného než otevřené podvádění a faktickou sabotáž společně přijatých řešení.

Takový

vztah k přijatým závazkům vytváří novou situaci a nutí nás nově hodnotit vaše prohlášení. A proto přijmout i nová samostatná řešení, která mohou ubránit jak KSČ, tak i věc socialismu v Československu.

Dubček: Chtěl jsem vám jen říci, s. Brežněve, že v tomto směru pracujeme. Kdybyste mohl pobýt mezi námi, viděl byste, s jakým vypětím v tomto směru pracujeme. Ale je to nelehká otázka a my ji nemůžeme vyřešit za dva tři dny, jak jsem vám už řekl. Potřebujeme k tomu čas.

Brežněv: Alexandře Stěpanoviči, musím ti také říci, že my také nemůžeme dlouho čekat, a nenuťte nás, abychom otevřeli polemiku s vašimi orgány masové informace a odpověděli na všechny články a jednání, která se nyní povolují v Československu proti naší zemi, proti naší straně, proti všem

bratrským socialistickým stranám.

V době rozhovorů jsme vás k ničemu nenutili. Vy sami jste přijali závazek zavést pořádek v prostředcích masové informace. A když jste to slíbili, tak je třeba to splnit. Nu dobře, dejme tomu, já dokonce s tebou souhlasím, že pro zavedení pořádku v této oblasti je třeba čas. Ale jak řešíš dohodu o

kádrových otázkách? Je třeba říci, že o tom jsme měli také zcela konkrétní dohodu a vymínili jsme si také zcela konkrétní termíny její realizace.

Dubček: Chtěl bych vám jen říci, s. Brežněve, že jsou to velmi složité otázky, které nelze řešit tak, jak se vám zdá.

Brežněv: Chápu, nakolik jsou to složité otázky. Já jen žádám, aby se řešily tak, jak jsme se dohodli v Čierné nad Tisou. Vždyť složitost řešení těchto otázek byla tehdy jasná i vám, i Černíkovi, i Smrkovskému, i Svobodovi, když jsme se setkali ve čtyřkách. Ale vy jste velmi lehce a sami od sebe, bez jakéhokoliv našeho donucování, sami nastolili tyto otázky a sami jste slíbili, že je budete řešit v nejbližší době.

Dubček: Už jsem vám řekl, s. Brežněve, že je to složitá otázka, k jejímuž řešení je nutno svolat plénum. A abychom se sešli a řešili tyto otázky, je třeba náležité přípravy. Musím se poradit se soudruhy o tom, jak tuto otázku nejlépe řešit.

Brežněv: Ale tehdy v Čierné nad Tisou byli všichni vaši soudruzi. Nemyslím, že jste tehdy převzali všechny tyto závazky, aniž byste se mezi sebou poradili. Závazky jsme přijali společně, jako přítel s přítelem jsme si podali ruce a řekli jsme si, že to je hotová věc a že ji v nejbližších dnech budete řešit.

Dubček: Já jsem neslabil řešit tuto otázku do dvou tří dnů. Potřebujeme dobrou přípravu, abychom tuto otázku správně řešili.

Brežněv: Ale nelze tyto otázky řešit donekonečna, Sašo. Když jsi připravoval minulé předsednictvo, mluvil jsem s tebou zejména o kádrových otázkách. Mám na mysli náš telefonický rozhovor z 9. srpna. Tys mi tehdy řekl, že na toto předsednictvo určitě tyto otázky připravíš a budeš je

řešit. A teď říkáš, že dnes máte předsednictvo. Budeš tyto otázky projednávat dnes, na tomto předsednictvu, nebo ne?

Dubček: Tyto otázky může projednat jen plénium ústředního výboru.

Brežněv: Dobře. Tys mi také řekl, že svoláš plénium v průběhu nejbližších deseti dnů.

Dubček: Ano, do konce měsíce zamýšlíme uskutečnit toto plénium. Ale může se stát, že to bude začátkem září.

Brežněv: Ale na tomto plénu budeš projednávat kádrové otázky? Budeš je řešit v tom smyslu, jak jsme se dohodli v Čierné nad Tisou?

Dubček: (na tuto otázku dává vyhýbavou odpověď v tom smyslu, že to bude tak, jak rozhodne plénium).

Brežněv: To je škoda. Naše i vaše škoda. Řeknu ti čestně, když jsme s vámi hovořili v Čierné nad Tisou, domnívali jsme se, že rozmlouváme s vedoucím orgánem strany, s orgánem, který má veškerou moc. A vše, co jste nám slíbili, jsme brali za bernou minci a uvěřili jsme vám ve všem jako přátelům. Osobně, Sašo, nikterak nechápu, proč a nač odkládáš řešení těchto otázek na nové plénium,

mimořádné plénium. Máme za to, že dnes na tomto předsednictvu lze řešit kádrové otázky, a věř mi, že

je možné řešit je bez velkých ztrát. Jestli tyto otázky předložíš dnes na předsednictvo, je to poslední šance zachránit věc bez větších zdržení, bez větších ztrát. Když tyto ztráty budou větší, bude to horší.

Dubček: (znovu trvá na tom, že tyto otázky se budou řešit na plénu).

Brežněv: Jestli tě správně chápu, neplánuješ ani dnes projednávat tyto otázky. Chci ti přímo položit otázku: co to má znamenat, Sašo? I v této věci nás klameš! Nemohu to hodnotit jinak než jako klam.

Dubček: Leonide Iljiči, kdybyste viděl, jak se u nás v předsednictvu tyto otázky připravují, nemluvil byste tak. Slíbili jsme řešit tyto otázky a přijímáme k tomu všechna opatření, abychom je řešili správně.

Brežněv: Sašo, já nemluvím za sebe. Politbyro mě pověřilo, abych s tebou pohovořil a zeptal se tě konkrétně: budeš dnes řešit kádrové otázky, nebo ne?

Dubček: (odchyluje se od přímé odpovědi. Odvolává se na to, že nelze všechny kádrové

otázky řešit naráz, že je to složitý a velký problém a že, jak už dříve řekl, tyto otázky musí projednat plénium).

Brežněv: Moji soudruzi se zajímají, a já bych tě prosil na základě tohoto sdělení, abych je mohl předat členům našeho politbyra, jaké otázky se dnes vlastně chystáte projednávat na předsednictvu ÚV?

Dubček: (vyjmenovává otázky a v té souvislosti říká, že vyslechnou zprávu k otázce rozdělení MV tak, jak se dohodli v Čierné nad Tisou).

Brežněv: A jak bude tento problém řešen? Tak, jak jsme se dohodli? Chci ti připomenout, pamatuješ, když ti byla položena tato otázka, obrátil ses k Černíkovi. Černík ti řekl, že tento problém je už vyřešen, že je připravena kandidatura na druhý post, a že v průběhu pěti dnů předají tuto záležitost Smrkovskému. Obrátil ses na Smrkovského, a on tehdy řekl – jakmile pošle Černík tento dokument, Národní shromáždění jej bude řešit v průběhu pěti dnů.

Dubček: Ano, tehdy v Čierné tak hovořili, ale dnes se velmi podstatně změnila situace. U nás dnes probíhá proces federalizace. Bude federace Slovenska, federace Čech. A tuto otázku nelze nyní řešit definitivním způsobem v měřítku celé země do té doby, dokud jednotlivě jak Slovensko, tak Čechy nepřijmou postupně příslušná rozhodnutí. Proto dnes na předsednictvu můžeme řešit tuto otázku jenom tak, že uložíme vládě a ministroví, aby připravili příslušná stanoviska pro konečné řešení, které bude učiněno o něco později.

Brežněv: Kdy?

Dubček: V říjnu, koncem října.

Brežněv: No, co ti na to říci, Sašo? Cožpak to neznamená nový klam? Je to další fakt o tom, že nás klamete, jinak to nemohu nazvat a budu k tobě zcela otevřený: jestli nebudete schopni tuto otázku

řešit, pak se mi zdá, že vaše předsednictvo vůbec ztratilo všechnu moc.

Dubček: Nevidím zde žádný klam, protože se snažíme splnit přijaté závazky. Ale splnit je tak, jak je to možné v existující složité situaci.

Brežněv: Ale ty pochop, že taková situace, takový postoj k plnění závazků přijatých v Čierné nad Tisou vytváří docela novou situaci, s kterou nemůžeme souhlasit a která nás zřejmě nutí k novému

zhodnocení situace a přijetí nových, odlišných opatření.

Dubček: S. Brežněve, přijímejte všechna opatření, jaká vaše politbyro považuje za správné.

Brežněv: Když mi takhle odpovídáš, tak jsem nucen ti říci, Sašo, že je to neseriózní prohlášení.

Dubček: Nemohu jinak odpovídat. Usilovně pracujeme, abychom realizovali dohody, ale za těchto podmínek, během 10 dní nebo za týden, to nestihneme. Nemůžeme udělat víc, než jsme udělali.

Tak složitou věc nemůžeme změnit za 10-15 dní. Cožpak je to možné stačit za tak krátkou dobu? Nemohu na sebe vzít odpovědnost za to, že to vše uděláme za 5-7 dní. Je to složitý proces, který zasáhl celou stranu, celou zem, zasáhl celý národ. A strana musí zvládnout tyto procesy, vést celý národ k socialistické výstavbě. V tom vidíme svůj dluh, v tom vidíme svou povinnost, ale toho nelze dosáhnout za tak krátkou dobu, jakou mi dáváte, s. Brežněve. Se vší odpovědností vám říkám, že jestli nám nevěříte, jestli nás považujete za podvodníky, tak si přijměte taková opatření, které vaše politbyro považuje za nutné.

Brežněv: Sašo, chápu, že jsi nervózní, chápu, že je to pro tebe velmi složitá situace. Ale ty pochop, že s tebou hovořím jako s přítelem, že chci pro tebe jen dobro. Pokud si vzpomínáš na náš rozhovor ve dvou, na rozhovor našich »čtyřek« a na to, jak jste předložili opatření pro zavedení pořádku v prostředcích masové informace, byli jsme to my, a nikoliv vy, kdo jsme vám říkali, že je to nelehká věc, že vzít do rukou prostředky masové komunikace vyžaduje čas, protože pravičáci nasadili všude své lidi, doslova všude; ve všech prostředcích propagandy a masové informace sedí pravičáci a dirigují všechno přes Pelikána, Císaře, Kriegla a další ničemy. Ale vy jste tehdy, v Čierné nad Tisou, řekli, že se s touto prací vypořádáte, že žádnou naši pomoc nepotřebujete. Pevně jsme se tehdy domluvili, že po Bratislavě zastavíme veškerou polemiku. Já chápu, že máš těžkosti, ale jedno nechápu: proč pro překonání těchto těžkostí nic neděláte. Pojďme se ještě vrátit ke kádrovým otázkám. Vždyť proto, aby se tyto otázky řešily, myslím, není třeba času. Tyto otázky je možné řešit na prvním předsednictvu. A je třeba říci, že jste tehdy bez našeho nátlaku, zcela podle své vlastní vůle, sami prohlásili, že tyto otázky vyřešíte doslova v nejbližší době. Dubček: Já sám tyto otázky nemohu řešit. Cožpak je jednoduché, s. Brežněve, řešit takové otázky?

Brežněv: Ale jakpak bylo prosté mluvit v Čierné nad Tisou. Přece nelze říci, že to byly pro nás nezodpovědné rozhovory na úrovni dvou nejvyšších orgánů vedení strany. Je-li jasné, že některou otázku není jednoduché řešit, pak nelze o ní tak zcela nezodpovědně ani hovořit. Tak já chápu tuto otázku. Nelze mluvit, Sašo, tak podrážděně jako teď ty. Mluvíme spolu o velmi důležitých a závažných otázkách, otázkách, které řeší osudy nejen Komunistické strany Československa, ale osudy celého socialistického tábora. Nežádám nic nového, nestavím před tebe ani jeden nový problém. Chci se od tebe pouze zcela jasně dozvědět, kdy hodláš splnit závazky, na kterých jsme se dohodli na poradě v Čierné nad Tisou. Pochop, že nelze připustit, že se setkají dvě bratrské strany, přijmou řešení, a po deseti dnech už zaznívají nové tóny. Dubček: Nejsou to nové tóny, ale složitá situace, která vyžaduje dostatečně dlouhou dobu pro realizaci přijaté dohody.

Brežněv: Nu dobře, Sašo, dovol tedy, abych ti položil otevřeně ještě jednu otázku. Stojíš osobně na pozicích plnění závazků, které jste převzali v Čierné nad Tisou, či nikoliv? Dubček: Bude plénum, Leonide Iljiči, plénum vše rozhodne.

Brežněv: Kdy vlastně bude plénum?

Dubček: Tuto otázku, myslím, rozhodneme dnes na předsednictvu. Myslím, že plénum svoláme do konce tohoto měsíce. Ale nemohu vám říci termín, protože kdybych jej nedodržel v případě, že předsednictvo určí jiný termín než ten, který vám nyní řeknu, znovu mě obviníte, že jsem určil nevěrohodný termín. Je mi velmi těžko, s. Brežněve, přede mnou je ještě sjezd a já jsem se na něj ještě vůbec nepřipravoval.

Brežněv: To je už jiná otázka. Ale když už jsi ji jednou nadhodil, dovol mi říci stanovisko k této věci. Účastnil jsem se mnohých sjezdů. Také jsem organizoval jeden sjezd samostatně jako první tajemník naší strany, ale osobně si nedovedu představit, jak je možné v tak krátké době připravit sjezd.

Sjezd přece řeší velké otázky v životě strany, které je třeba beze spěchu seriózně připravit. Divím se dokonce, jak si představuješ v tak krátké lhůtě připravit sjezd. Ale to je, jak se říká, vaše věc.

Odbočili

jsme od našeho rozhovoru.

Dubček: Ano, je to tak. Ale my vycházíme z reálné situace a pracujeme dnem i nocí, abychom sjezd připravili. Máme akční plán, návrh stanov, kádrové otázky. Myslím si tedy, že stihneme sjezd připravit.

Brežněv: Vraťme se k našemu rozhovoru. Nevím, můžeš-li informovat soudruhy v předsednictvu o našem rozhovoru, o obavách z nastalé situace, o kterých jsem se ti zmínil.

Dubček: Určitě, neprodleně o tom řeknu soudruhům Černíkovi a Smrkovskému.

Brežněv: Ano, to je dobře, třeba o tom říci Černíkovi a Smrkovskému, ale já, Sašo, myslím, že i ostatní soudruzi jsou také rovnoprávními členy předsednictva, a je nějak třeba také je informovat o mém telefonátu. Musím ti říci, Sašo, že oni tě mají velmi rádi a velmi ti mohou pomoci, že to jsou tvoji opravdoví přátelé z dřívějších pracovišť – před lednovým plénem i po lednovém plénu, a chceš-li to vědět, pomohou ti lépe než Černík a Smrkovský.

Dubček: My teď máme na předsednictvu jiný pořad jednání, ale najdu možnost, jak informovat všechny soudruhy o tomto rozhovoru.

Brežněv: Sašo, jestli jsem tě správně pochopil, nebudeš dnes na předsednictvu projednávat ani jednu z otázek, na kterých jsme se dohodli v Čierné nad Tisou.

Dubček: Pouze tu o ministerstvu vnitra.

Brežněv: Jestli jsem ti rozuměl, tuto otázky neřešíte tak, vůbec ne tak, jak jsme se dohodli v Čierné nad Tisou.

Dubček: (velmi podrážděně opakuje všechno, co řekl dříve o těžkostech, s kterými je spojeno řešení těchto otázek).

Brežněv: Alexandře Stěpanoviči, je mi líto, že se mnou mluvíš tak podrážděně. Ve velkých

věcech nemohou emoce zachránit situaci. Tady je třeba zdravý rozum, úsudek, vůle, emoce tu nemají co dělat.

Dubček: Nejraději bych všeho nechal a šel pracovat na staré místo. Proč jsem podrážděn? Protože my jednáme, pracujeme, děláme všechno pro to, abychom splnili dohodu dosaženou v Čierné nad Tisou, a vy nás stále obviňujete. Už v druhém rozhovoru mě obviňujete, že nic nedělám, že vás klamu, že nechci řešit otázky, na kterých jsme se dohodli.

Brežněv: Sašo, chtěl bych ti uvěřit, ale i ty pochop mě. Ze všeho nejvíc mne zneklidňuje, že neodvoláváte z funkcí ty tři, na jejichž odvolání jsme se dohodli. Zde zůstává velmi závažná otázka. Jestli jste upřímně přesvědčeni o tom, že je třeba odvolat Císaře, Kriegla, Pelikána, a že je to třeba, pak

jsem si naprosto jist, že při upřímném přesvědčení to můžete udělat snadno a prostě.

Dubček: Jaké máte důvody pro to, aby se to provedlo neprodleně?

Brežněv: Tyto důvody jsme ti řekli v Čierné nad Tisou. Mluvím nejen o těch věcech, které nejsou zaprotokolované: naše setkání pouze ve dvou, naše setkání ve »čtyřkách«. Mluvím i o plenárních zasedáních, kde jsme byli všichni společně. Vezmi si stenografický záznam mého vystoupení na plenárním zasedání. Najdeš tam všechny naše úvahy. Krieglovi jsme přímo do očí řekli,

co je zač, co on je. Otevřeně jsme to řekli na plenárním zasedání. Jaké ještě chceš zdůvodnění, Sašo? Dobře, ty říkáš, že nemůžeš řešit tyto otázky na předsednictvu, že je třeba svolat řádné plénum. Ale já

z tvých odpovědí, promiň mi, nepochopil, budeš-li řešit tyto otázky na plénu nebo ne?

Dubček: Na příštím plénu bude zvolen jiný první tajemník ÚV KSČ.

Brežněv: Sašo, neupadej do krajnosti, to by byl zbytečný rozhovor. Nevím, odkud se mnou hovoříš, možná, že nemůžeš mluvit dost otevřeně, možná ti někdo vadí, potom se domluvme, že po předsednictvu za tebou přijde s. Červoněnko a ty mu podrobněji řekneš, kdy a jak uvažuješ vyřešit otázky, na kterých jsme se dohodli na poradě.

Dubček: Nic víc nemohu říci. Řekl jsem vše, s. Brežněve, a s. Červoněnkovi nemohu říci nic víc.

Brežněv: Pak mi, prosím, řekni, budeš-li řešit tyto otázky na plénu nebo nebudeš?

Dubček: A kdo řekl, že nebudu?

Brežněv: Znovu uhýbáš od přímé odpovědi, nechceš říci: budeš nebo nebudeš.

Dubček: Už minule jsem vám řekl všechno a teď mohu jen opakovat, co jsem už dříve řekl, že svoláme plénum, že plénum je třeba připravit a k tomu potřebujeme čas. Jestli si myslíte, že vás klameme, přijměte opatření, jaká uznáte za správná. To je vaše věc.

Brežněv: Podívej, Sašo, opatření, která budeme považovat za správná, nepochybně přijmeme.

A ty správně říkáš, že to je naše věc. Ale protože to není jen naše věc, ale věc společná, pak bychom tato opatření lehčeji přijímali, kdybyste ty a tvoji soudruzi byli více otevření a řekli, co je to za opatření, která od nás očekáváte.

Dubček: Všechny otázky můžeme řešit svými silami. Ale jestli myslíte, že je nutné přijmout opatření, prosím, přijměte je.

Brežněv: Já se tě neptám, proč neřešíš tu nebo jinou otázku; já se tě ptám na něco jiného, Sašo: kdy zamýšlíš řešit to, na čem jsme se dohodli.

Dubček: Vy se mě neptáte, ale vytýkáte.

Brežněv: Nevytýkám, ale konstatuji, že se po našich poradách nic nezměnilo, že nevidíme žádnou konkrétní činnost směřující ke splnění našich společných dohod. A je to tak, že začínáme mít obavu. Zdá se nám, že nás prostě klamete a vůbec nechcete splnit to, na čem jsme se pevně domluvili z

očí do očí s tebou a na poradě »čtyřek«. Ale jestli říkáš, že na řádném plénu budeš řešit všechny otázky, na kterých jsme se dohodli v Čierné nad Tisou, tím se poněkud oslabují naše pochybnosti. Neříkám, že odstraňují, ale oslabují, a my všichni jsme si zvykli ti věřit, vidíme v tobě vedoucího představitele bratrské strany, ke které chováme velkou důvěru.

Dubček: Šel bych pracovat kamkoliv. Nelpím na této funkci. Ať se tím zabývá kdokoliv, ať kdokoliv bude prvním tajemníkem ÚV KSČ. Nemohu dál pracovat bez dostatečné podpory, v podmínkách neustálého napadání.

Brežněv: Sašo, chci ti otevřeně říci, že všechny ty těžkosti, o kterých hovoříš, jste si zavinili sami. Přehlédlí jste, že před vašima očima dosadili Císař a Kriegel do tisku, rozhlasu a televize své lidi. Lidi, kteří nemají nic společného s Komunistickou stranou Československa. Sami jste si vytvořili kádrový problém. Sami jste si způsobili všechny problémy, o kterých nyní hovoříš. My jsme vám problémy nevytvořili. Byli jste to vy, kteří jste všemu povolili uzdu, ztratili jste moc a nyní si stěžujete. Je mi líto, že náš rozhovor považuješ za napadání a ne jako podporu. Právě jako podporu chápej to, o čem s tebou nyní hovořím. To není napadání tvé osoby.

Dubček: Leonide Iljiči, prosím vás, řekněte, co mám dělat?

Brežněv: Je mi těžko dávat ti rady. Ale chci ti říci, že budeš-li sám, budeš-li balancovat mezi pravicí a levicí, nic nedokážeš. Bez aktivu nic nedokážeš. Kolem sebe máš mnoho blízkých soudruhů, dobrých lidí, dobrých komunistů. Jestli se opřeš o tento aktiv, jestli je semkneš kolem sebe, pak nebude Císařů a Krieglů. My jsme neváhali v Čierné nad Tisou říci vše Krieglovi přímo do očí. A vy se s ním dosud, nevím proč, patláte a miliskujete. Pozorně se, Sašo, podívej kolem. Nechci ti říkat jména, ale znáš lidi, o které by ti stálo za to se opřít a s jejichž oporou bys vyřešil všechny problémy. Ještě jednou ti říkám, že ti chci tímto rozhovorem upřímně pomoci.

Nyní všichni, jak naše strana, tak i bratrské strany, prožíváme bratrské setkání. Upřímně, otevřeně, přímo jsem ti řekl všechny naše pochybnosti. Nežádáme nic velkého. Splňme to, na čem jsme se dohodli, ani o fous víc. Na tvou otázku, co máš dělat, ti mohu odpovědět. Jestli chceš, abychom se nehádali, splň to, o čem jsme se dohodli. Postavme se patřičně na komunistický odpor pravicovým silám. Je třeba na ně udeřit do sjezdu. Udeřit tak, aby se nevzchopili. Jen za této situace si

Komunistická strana Československa zachová na sjezdu svou tvář.

Dubček: Cožpak si myslíte, že já to nechci?

Brežněv: Ne, nemyslím, já ti věřím, Sašo. Věřím, že všechno to dobré, co ti přejeme, přijmeš

jako nutné, že pochopíš, že jsme připraveni ti jakkoliv pomoci. Ale prosím, abys pochopil, že jestli nesplníš vše, na čem jsme se dohodli – ještě jednou zdůrazňuji právě to, na čem jsme se dohodli, protože nic nového, žádné nové otázky před tebe nestavím – pak bude konec důvěry. Vždyť všechen smysl našeho setkání v Čierné nad Tisou spočívá ve velké vzájemné důvěře přítele k příteli. Vždyť všechna tvá řešení byla přijata za velké důvěry, a právě to nás zavazuje svědomitě plnit vše, na čem jsme se dohodli. Ty jsi velmi dlouze a široce hovořil o těžkostech, s kterými jste se setkali při plnění společně vypracovaných závěrů a společně dosažené dohody. Chci ti říci, že každou otázku je vždy možné zkomplikovat.

Dubček: My nic nekomplikujeme, řídíme se reálnou situací v zemi.

Brežněv: Ale proč to říkáš? Vezměme třeba ten jednoduchý požadavek o rozdělení orgánů ministerstva vnitra. Vždyť jsme se dohodli, a vy sami jste řekli, že to je jednoduchá otázka, že ji můžete vyřešit v průběhu 5-10 dní. A při kontrole – nic se u vás neděje.

Dubček: Protože se změnila situace. Vždyť náš názor, že je třeba provést toto opatření, se nezměnil. Stojíme si pevně za tím, že je třeba toto opatření provést. Změnila se jen situace. Proto je třeba zkoumat tuto otázku jinak. Její řešení už na nás nezávisí.

Brežněv: Sašo, dovol mi, abych ti položil otázku – co tedy závisí na vašem předsednictvu ÚV?

Dubček: Soudruhu Brežněve, ještě jednou vás prosím, abyste ode mne nežádal splnění tohoto rozhodnutí, když se změnila situace.

Brežněv: Ano, já nežádám, já jen konstatuji, že vaše předsednictvo ÚV nic neřídí a že je nám líto, že jsme to nevěděli na poradě v Čierné nad Tisou. My jsme si tehdy mysleli, že jednáme s orgánem, který ve své zemi rozhoduje o jakékoli otázce. A teď se ukazuje, že jsme jednali s orgánem, který nic neřídí. Z toho vyplývá, že náš rozhovor byl neseriózní.

Dubček: Zdůvodňovat příčiny zdržení v řešení úkolů znamená mluvit o tom, že Slovensko je nyní území, které je součástí federace, že tento orgán je federativní i republikový, že je teď třeba rozhodnutí celé řady institucí, abychom mohli konečně řešit tuto otázku...

Brežněv: Věřím ti, ale ty pochop mne. Já nemohu za zády členů našeho politbyra řešit nové otázky. Nemohu souhlasit se žádnými tvými argumenty. Z tvých argumentů vyplývá, že u tebe nastaly

nové podmínky, avšak kdy teď splníš naši dohodu o rozdělení ministerstva vnitra, je zcela nepochopitelné a neznámé. Co z toho vyplývá? To, že revidujeme celou naši dohodu. Pochop, že jsme se domluvili na nejvyšší úrovni. Jednali jsme spolu mezi čtyřma očima. To je vysoká úroveň. Jednali jsme ve »čtyřkách« – tj. na úrovni prvních tajemníků, předsedů Rady ministrů, předsedů předsednictva

Nejvyššího sovětu, u tebe Národního shromáždění. To znamená, že jsme hovořili na takové úrovni, na

jaké mohou lidé řešit jakýkoliv problém. A teď se ukazuje, že tito lidé nemohou nic rozhodnout. A teď mi říkáš, přijmete taková opatření, která politbyro ÚV KSSS považuje za nezbytná. Zřejmě dojde k tomu, že budeme s tebou souhlasit a učiníme taková opatření, která budeme považovat za nezbytná. Mimochodem, chtěl bych se tě zeptat na rozhodnutí, která jsme přijali v rámci »čtyřek«. Svěřil ses s tím s. Biľakovi a ostatním svým blízkým soudruhům?

Dubček: Ano, sdělil jsem s. Biľakovi to, co jsme řešili na poradách »čtyřek«.

Brežněv: To jsi, Sašo, udělal správně. To jsou tvoji nejspolehlivější, nejbližší přátelé. Já ti prostě naléhavě radím: opírej se o ně, opírej se o ně a pak zvítězíš. A ani nebudeš muset čekat na plénium; všechny otázky můžeš s jejich pomocí vyřešit na předsednictvu.

Dubček: Počkej přece, Leonide Iljiči, do pléna.

Brežněv: No, jestli toto plénium bude brzo, tak samozřejmě počkám, i my počkáme.

Dubček: Chápu dobře, Leonide Iljiči, vaše dobré úmysly; zvažte, prosím i naše těžkosti.

Brežněv: Velmi jasně vidím tvé těžkosti, Sašo, ale s těžkostmi je třeba bojovat. Přitom úspěšně bojovat s těžkostmi lze za jedné podmínky: jestliže ty sám vezmeš tento boj do svých rukou. Vybereš-li si spolehlivý aktiv a opřeš-li se o tyto soudruhy, podaří se ti tyto těžkosti překonat.

Dubček: Mé síly jsou vyčerpány. A ne náhodou jsem vám řekl, že nové plénum zvolí nového tajemníka. Zamýšlím odejít z této práce. drahý Leonide Iljiči, prosím, omluvte mne za to, že jsem snad

dnes mluvil poněkud podrážděně. Velmi prosím, omluvte mne.

Brežněv: Rozumím, Sašo, těžkosti a nervy. Chci, abys pochopil, že v rámci toho, na čem jsme se dohodli v Čierné nad Tisou, je třeba přijmout opatření a splnit tyto závazky.

Dubček: My si stejně jako vy přejeme, aby byly tyto otázky kladně vyřešeny.

Brežněv: Beru na vědomí tvé prohlášení, Sašo. Celý smysl našeho rozhovoru spočívá v tom, že je třeba ti pomoci splnit tyto závazky. Ale ty pochop také nás, že my to také nemáme lehké. Dohoda, o níž jsme podali zprávu plénu a předložili ji ústřednímu výboru, se neplní a strana se nás jako vedoucích pracovníků zeptá, proč je tomu tak. Chci, abys pochopil, že dobré vztahy mezi našimi stranami je možné zachovat jen za podmínky vzájemného čestného plnění závazků obou stran. Myslím, že nemáš žádné námitky vůči naší straně, našemu politbyru ohledně plnění dohody, které bylo dosaženo v Čierné nad Tisou.

Dubček: Leonide Iljiči, ještě jednou prohlašuji, že my neodmítáme plnit dohody z Čierné nad Tisou. Jde jenom o lhůtu plnění, vždyť konkrétní lhůty v dohodě nebyly stanoveny, a potřebujeme čas, abychom to vše splnili.

Brežněv: Tak tuto otázku nestav. Protože ke každé otázce byly domluveny konkrétní lhůty. Vždyť jestli jsme řekli, že to bude řešeno v nejbližší době, do sjezdu, tak už je lhůta plně vymezena. To nejsou dva tři dny, ale když do sjezdu, tak je jasné, že všechno musí být řešeno, řekněme v srpnu.

Dubček: Já vám slibuji, s. Brežněve, že uděláme všechno nezbytné, abychom splnili dohodu.

Brežněv: Dobře, budeme pozorně sledovat vývoj událostí. Ještě jednou tě naléhavě prosím, předej pozdrav všem svým spolupracovníkům a řekni jim o tom znepokojení, které jsem ti tlumočil. Teď bych se chtěl přece jen, Sašo, s tebou domluvit o pokračování našich rozhovorů. Jestli se nechceš setkat se s. Červoněnkem, tak se domluvme na tom, že budeme pokračovat v rozhovoru, až skončíš předsednictvo ÚV. Chápu, že je nevhodné, aby všichni soudruzi zasedali a tys odešel a rozmlouval se mnou.

Dubček: Souhlasím. Určitě si ještě jednou promluvíme po předsednictvu.

PECKA, J. (vyd.): Záznam telefonického rozhovoru L. Brežneva s A. Dubčekem 13.8.1968. In: Súdobé dejiny, roč. I, č. 4/5 (1994), s. 580-590